

IRODALOM.

Pauler Akos: Logika. Az igazság elméletének alapvonalai.
Budapest, 1925. (247 l.)

Bármennyit panaszkodjunk szomorú helyzetünk és a drágaság miatt; mely az irodalomra, kivált a könyvkiadói vállalkozásra ónsúllyal nehezedik s nagyobb szabású tudományos művek kiadását szinte lehetetlenné teszi, másfelől nem tagadhatjuk, hogy irodalmunk a nehéz körülményekhez képest is virul, s oly mezőkön is, amelyekben máskor ritkábban akadt egy-egy csenevész virágszál, most gazdag virulattal találkozunk. Itt van például a legelvontabb tudomány: a *filozófia*; mely látszólag a gyakorlati élettel semmi kapcsolatban nem áll, s íme, ennek körében is egyre-másra jelennek meg az értékesnél-értékesebb, más; nagy nemzetek irodalmában is számottevő jelentőségű művek. 1920 elejétől máig, tehát öt év alatt több filozófiai munka látott a megélhetésért hősi küzdelmet folytató Csonka-Magyarországon napvilágot, mint máskor tíz év alatt; ami pedig belső értéküket illeti, hosszú évtizedekig, egészen Böhm Károlynak filozófiai irodalmunkban korszakalkotó műveig kell visszamenünk, hogy súlyban és értékben hozzájuk hasonlókat találjunk. S végül ez új bölcsészeti alkotásokon egy új, friss ideális szellő fuvalma érezhető. A vezető e téren, műveinek önálló, eredeti felfogásánál, rendszeralkotó jelleménél fogva, Pauler Akos, a Magyar Filozófiai Társaság elnöke.

Új műve nagy hiányt van hivatva pótolni a magyar filozófiai irodalomban. Ötven év óta, Mill Stuart már akkor sem egészen új logikájának magyar fordítása óta nem jelent meg tüzetesebb, mind a természettudományok, mind a szellemi tudományok újabb kutató módszereit feltűntető és feldolgozó logikai mű magyar nyelven. Amide Pauler logikája nemcsak egyszerű összefoglalása a logika és ismeretelmélet terén az utóbbi évtizedek alatt a német, francia s angol gondolkozók által végzett mélyenjáró kutatásoknak, hanem nyugodtan mondhatjuk, Pauler mint méltó, egyenrangú társuk csatlakozik hozzájuk, s nem egy ponton jelentős lépéssel viszi előbbre a logikai vizsgálódásokat. Az ókorból különösen Aristoteles, az újkorból Leibniz, a légújabb korból Bölzano és Husserl logikai iránya hatott reá erősebben s e szellemben fogott hozzá a logika új épületének fölépítéséhez, ami a legnagyobb mértékben sikerült neki. Ami

szükséges, azt meghagyja a logika régi épületanyagából, de alig van a logikának olyan része, ahol új elemekkel vagy a réginek újszerű beosztásával, új irányú értékelésével ne találkoznánk.

Műve, az igazság elmélete, két részre oszlik, ú. m. tiszta és alkalmazott logikára. Az előbbi az igazság formális határozmányainak, az utóbbi a helyes gondolkodásnak és a megismerés általános föltételeinek elmélete. Egész rendszere az igazság körül forog. Jellemző vonása logikájának a pszichologizmus ellen való határozott állásfoglalás, vagyis a logikai formáknak a gondolkodási formáktól való éles elkülönítése és a tiszta logika rendszerének minden részletében való következetes és egységes kidolgozása. Erős elmeállással építi föl művében előbb a tiszta, azután az alkalmazott logika rendszerét. A szillogizmusról (amelynek ő is, mint Aristoteles, három figuráját ismeri el) és az indukcióról szóló tana egészen új világitásba állítja ezeket a logikai műveleteket. Az indukció és dedukció mellett Sigwart nyomán új módszernek a redukciót, a következményről az előzményre való következtetést veszi föl, amely végső alapelvek (mint pl. az identitás, a koherencia, a klasszifikáció) feltalálására képesít bennünket; az indukciónak megfelel az analitikai, a dedukciónak a szintetikai s a redukciónak az autothetikus ítélet (amelyben az állítmány az alanyának logikai előföltétele); az analitikai ítéletnek tulajdonképeni tere a valóság-tudomány, a szintetikai ítéleté a matematika s az autothetikus ítéleté a bölesészet. A logikából ágaznak el az egyes filozófiai tudományok: az *etika*, az erkölcsi ítélkezésről, az *esztétika*, a szép eszméjéről és alkotásáról szóló tan, a *metafizika*, mely föltevéseket állít fel a létező természetéről, végül, mint az egész rendszernek betetőzése, az *ideológia* vagy általános tárgyelmélet.

Van-e e mélyenjáró, a filozófia multjának és jelenjének alapos ismeretéről tanuskodó fejtegetésekkel telt műben oly részlet, mely a vallásos érzésű embert közelebbről érdekli? Van, még pedig a 151. és 152. §, mely a *hit és tudás viszonyáról* szól. Itt Pauler világosan és határozottan kimondja, hogy a jövőbe vetett bizalom nélkül nincs tudás, e bizalom pedig ugyanazt tartalmazza, amit a vallás nyelvén a Gondviselésbe vetett hitnek nevezünk, vagyis hinni, hogy a világrend nem független oly hatalomtól, aki rólunk gondoskodik s a jövendőt végül is úgy alakítja, hogy az javunkra válik; vagyis hinni a világ életét irányító jóságos hatalomban: Istenben. A vallási hit az élet legmélyéből fakad; az életnek nemcsak tudásra, hanem hitre is szüksége van. A hit nemcsak nyomon követ minden tudást, hanem a tudástól mindig elválaszthatatlan, mert a tudás egymaga nem ad teljes erejű meggyőződést.

E megnyugtató akkord hatása alatt örömmel és büszkeséggel tesszük le kezünkben a magyar filozófiai irodalomnak ezt az érett és jeles alkotását.

Rácz Lajos.